

Kutatási záró beszámoló, 2014 november

OTKA K 77769

A pénzügyi gondolkodás története (a korai századoktól napjainkig)

Vezető kutató: Bekker Zsuzsa

Kutatók: Bekker Zsuzsa, Hild Márta, Horváth László, Madarász Aladár

A kutatás a Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdasági Elméletek története tanszék kollektívájára, a tanszéken dolgozó oktatók munkájára alapult. A tanszék mandátuma szerint a közgazdaságtudomány különböző elméleti rendszereivel és iskoláival, kialakulásuk történeti folyamatával, a tudományelmélet meghatározó egyéniségeinek munkásságával, napjaink közgazdasági tudatát befolyásoló gazdaságpolitikai relevanciájú elméleti irányzatok kialakulásával, tanításaival, más elméleti irányzatokhoz való viszonyával foglalkozik.

Éveken keresztül munkánk alapcélját, a közgazdasági kultúra színvonalának emelését és eredményeinek közkinccsé tételét, két sorozat segítségével kívántuk megvalósítani: a *Gazdaságelméleti Olvasmányok* sorozat az elsődleges irodalmon keresztül történő szemléletalakítást, a *Magyar Közgazdasági Klasszikusok* sorozat a magyar közgazdasági gondolkodás legfontosabb műveinek köztudatba emelését hivatott segíteni. E publikációs forma megfelelő keretnek bizonyult fontos, új egyéni kutatási eredmények közzé tételére is.

Eddigiekben az első sorozat keretében két kötetet tettünk közzé, mindkettő évek óta mind az oktatásban, mind a kutatásban jól hasznosult. A magyar klasszikusokat közreadó sorozatban 9 kötet jelent meg 2001 óta.

A jelen pályázatban végzendő kutatás *mindkét sorozat* munkálatainak folytatásához kívánt kapcsolódni. A *Gazdaságelméleti Olvasmányok* keretében az oktatásban régóta nélkülözött *Pénzelméletek* kötet előmunkálatait kívántuk elvégezni.

A *Magyar Közgazdasági Klasszikusok* sorozat keretében két kötet anyagának előkészítésén dolgoztunk: (i) a *korai magyar pénzügyi gondolkodás* történetének kutatói feltárását kívántuk, és (ii) a 20. század elejének gazdaság- és pénzügypolitikai koncepcióit tárgyaló magyar irodalom legfontosabb szerzőinek szövegeinek feldolgozását tűztük ki célul.

A kutatás a munkatervben lefektetett módon és annak szellemében kezdődött el. 2012 után azonban problémák jelentkeztek a kutatói állományban, s ezért a projekt célkitűzéseit nem tudtuk teljes egészében teljesíteni.

- A projekt vezető kutatói feladatait több mint 2 éve bekövetkezett tartós betegségem miatt nem tudtam ellátni;
- Időközben a projektben részt vevő kutatók körében is olyan változások következtek be, amelyek ellehetlenítették, hogy a kitézött kutatási programot be tudjuk fejezni (a senior kutatót nyugdíjazták, a tanszékvezetőnek felmondtak). A tervezett kolozsvári munkakapcsolat haláleset miatt hiúsult meg.
- Megkíséreltünk egyszer határidő halasztást kérni, amit az OTKA engedélyezett is, de a kutatói helyzet nem javult.
- 15 éve együtt dolgozó kutatói közösségünk, mely korábbi sikeres kutatásaink garanciális hátterét képezte, lényegében felbomlott. (Azóta, hogy a kutatási terv

végrehajtásával kapcsolatban problémák merültek fel, egyetlen forintot sem költöttünk a kutatási keretből. A pénzt visszautaltuk az OTKÁ-nak. Az időarányos szakmai teljesítményt elvégeztük.)

Mind az egyetemes, mind a magyar pénzügyi gondolkodás témájában *több olyan megállapításra jutottunk, mely nem volt ismeretes szakmai körökben*, ez részben a megközelítés egészére, részben konkrétan egyes gondolkodókra ill. egyes témákra vonatkozik.

Fontos kiemelni, s ez nem köztudott nem közgazdászaink körében, hogy

- a pénzelmélet nagy korszakváltásai nem azonosak a szokásosan taglalt paradigmaváltásokkal, a pénzelmélet kiemelkedő személyiségei nem szükségszerűen azonosak a közgazdasági elméletek történetében tárgyalt nagy „rendszeralkotókkal”. (pl. Hume, Thornton, Wicksell és mások);
- a pénzelmélet korai megjelenése, s ebben a filozófusok szerepe (Arisztotelész, Hume, Locke stb), a mennyiségi pénzelmélet igen korai megjelenése (16–17. szd.);
- ma is élő problémák korai kikristályosodása, azok tárgyalása a korai irodalomban a korszerűség akkori szintjén.

A munka eredményeinek prezentálásánál nehézség, hogy az egyetemes pénzelmélet szövegei eredetileg idegen nyelvűek (ez a tény áll a magyar irodalom 19. század közepéig tartó szövegeire is, ahol a közlési nyelv latin és német). Ugyanakkor az egyetemes pénzelmélet klasszikus nagy szövegei közül csak igen hiányosan áll rendelkezésre magyar fordítás. *Tartalmi-kutatási* szempontból ez azért jelentős, mert a magyar közgazdász-társadalom pénzelméleti ismeretei azt a sajátos torzulást tükrözik, hogy lényeges elméleti összefüggések kimaradnak látókörükből arra visszavezethetően, hogy fontos ismeretek, elsősorban a korai elméletek tekintetében, nem képezték részét sem az oktatásnak, sem a szakirodalmi publikációknak.

A kutatási eredmények nem tudtak abba az állapotba kerülni, hogy a könnyen kötetekké formálódhatnának az eredmények.

- Eredményt tartjuk, hogy mind az egyetemes pénzelméleti kurzus *oktatási anyagának* elkészítése és állapota lehetővé teszi, hogy egy további lépésben az eredeti célkitűzés megvalósulhasson, vonatkozik ez a magyar pénzügyi gondolkodás tartalmi megállapításaira és a kapcsolódó szövegekre is.
- Fontos eredménynek tartjuk a *Milton Friedman és a monetarizmus évszázada(i) – Csak a pénz számít?* c. konferencia és virtuális kiállítás megrendezését, mely az újabb kori pénzelméleti fejleményeket segítette áttekinteni és értelmezni.
- Egyes témák tekintetében publikációs szinten is közkinccsé váltak az eredmények E téren elkészült és publikált nagyobb lezárt kutatás Madarász Aladárnak az adósság-problematika történetét feldolgozó tanulmánya.

I. Egyetemes pénzelméleti kérdések

Az egyetemes pénzügyelméleti kutatási témában az arcélek készítése mellett a szaktanulmányok szervezése és írása is a munka részét képezte. E téren elkészült és publikált nagyobb lezárt kutatás Madarász Aladárnak az adósság-problematika történetét feldolgozó tanulmánya.

Adósság-problematika

Főbb megállapítások:

A 18. századi brit államadósság szerepéről és kezeléséről szóló modern gazdaságtörténeti értékelések áttekintése után a tanulmány részletesen bemutatja Davenant, Defoe, Bolingbroke, Hume, Wallace, Pinto, Steuart és Smith érvelését a "közhitel" lehetséges és szükségszerű gazdasági és politikai hatásairól, a háborús kiadások fedezésének módjairól. Részletesebben tárgyalja Hume és Smith álláspontját a papírpénz és a bankok szerepéről, a pénzmennyiség változásának következményeiről és a skóciai "szabad" bankrendszer jellemzőiről. A vita egyik oldalán a közhitelt szükséges, ám veszélyes eszköznek tekintették, amely válságba sodorhatja az országot, és aláássa a politikai szabadságot, a másik vélemény szerint a kereskedő állam adóssága szükséges és előnyös, ösztönzi a gazdaság fejlődését, és kifejezi a polgárok bizalmát a kormányzat iránt.

II. Magyar pénzügyi gondolkodás

A *munkaterv* szerint a magyar témában a 20. század eleji magyar gazdaság- és pénzügy-politikai kötet szövegeinek válogatása, szöveg előkészítése és a korai magyar pénzügyi gondolkodás irodalmának feltárása volt a feladat. A feltárás lényegében megtörtént, a szövegkijelölés nem fejeződött be teljesen. Első értékelések megtörténtek.

Főbb szakmai megállapítások:

18-19. század

18–19. század: felzárkóztató, döntően ismeretterjesztő, vagy adaptációs irodalom jellemezte az időszakot

Főbb kérdések

- egy *fundus publicus* létrehozására (céljára és forrására) vonatkozó felvetések – az állami költségvetés problematikája, adózás kérdései
- a gazdaság pénzigényének biztosítása hitelek által – azaz a bankok létrehozása vonatkozó gondolatok, banki ismeretek, banki szabályozás
- a hazai pénzügyviszonyok, pénz- és valutarendszer: értékarányok (árfolyam és stabilitás), nemzetközi ércpénzszövetséghez való kapcsolódás

20. század első fele

20. század magyar pénzügyi irodalma „business as usual” jellegű, kreatív adaptáció. Elméletileg nemzetközi szinten azonban nem újító.

Két fontos, a gazdaságpolitika alakulására is kiható szakmai momentum érdemel figyelmet és feldolgozást a század elején: egyik a Közgazdasági Szemle pénzügyi ankétja, mely keresztmetszetét adja az akkori felfogásoknak, a másik Hegedüs Loránt szanalási terve. Pénzügyelméleti téren a vezető teoretikusok, Heller és Navratil munkássága igényel figyelmet-

Közgazdasági Szemle ankétja – 1920

Teleszky János — probléma:
államháztartási deficit
külkereskedelmi és fizetési mérleg deficit
termelő kapacitások gyengesége
Megoldás: Kölcsön? Adórendszer?

Hegedüs Loránt – szanálási terv

célja a költségvetési deficit megszüntetése és ezzel az infláció megállítása, a valuta stabilizálása volt

ennek 3 pillére:

az általános forgalmi adó bevezetése,

az állami kiadások lefaragása és

egy egyszeri vagyonszármazékosítás, amely a földbirtok esetében természetben lett volna teljesítendő

1924 önálló jegybank

Pénzelméleti kérdések a vezető teoretikusoknál

- nem újító teoretikusok
- széleskörű elmélettörténeti tájékozottság és a kortárs nézetek jó ismerete
- középpontban német irodalmi fejlemények
- tagadták a pénz semlegességét (*Navratil* közelebb áll a mennyiségi pénzelmélet ricardiánus hagyományához, *Heller* nyitottabb a pénz- és hitelelmélet megújító törekvéseinek befogadására, kevésbé támaszkodik a mennyiségi pénzelméletre)
- *Heller: Pénzelmélet fejlődése* (1921) – metallista vs. nominalista elmélet, Knapp elmélete: „a pénz a jogrend alkotása”

Publikációk

Madarász Aladár: Adósság, pénz és szabadság. Tanulmány. *Közgazdasági Szemle*, LI X. évf., 2012. május (457-507. o.),

Ricz Judit: Milton Friedman és a monetarizmus évszázada. Csak a pénz számít? *Közgazdasági Szemle*, LIX. évf., 2012. december (1356-1361. o.),

Szepesi György: Mit hagyott ránk a száz éve született gényusz? *Figyelő online*. 2012. 12.24.

Szepesi György: „Óriások párbaja”. Milton Friedman és J. M. Keynes vitája Tim Congdon és Robert Skidelsky előadásában. *Közgazdasági Szemle*, LX. évf., 2013. június (633-649. o.),

Madarász Aladár: A láthatatlan kéz – szemelvények egy metafora történetéből. *Közgazdasági Szemle*, LXI. évf., 2014. július-augusztus (801-844. o.),

Konferencia előadások

- Hild Márta: Viták Heller Farkas és Navratil Ákos között – Közgazdasági rendszerek konfrontációja, eltérő közelítésmódok az érték-, pénz- és hitelelmélet terén c. előadás a BGF „Útkeresés és növekedés” c. Magyar Tudomány Ünnepe 2011. keretében rendezett konferencián, 2011. november 10-11.
- Horváth László: Endogénpénz-elmélet: múlt és jelen. BCE Közgazdaságtudományi Kar 2012. évi konferenciája, 2012. április 26.

- Szepesi György: A „dollár tánca” a XXI. században. BCE Közgazdaságtudományi Kar 2012. évi konferenciája, 2012. április 26.
- Király Júlia: A monetáris politika szerepe Friedman alapműveiben. Magyar Tudomány Ünnepe 2012. november 20. Friedman konferencia. BCE Közgazdasági Elméletek Története Tanszék és BCE Központi Könyvtár.
- Madarász Aladár: Ki az első monetarista? Magyar Tudomány Ünnepe 2012. november 20. Friedman konferencia BCE Közgazdasági Elméletek Története Tanszék és BCE Központi Könyvtár.
- Szepesi György: „Óriások párbaja”. Friedman és Keynes vitája. Magyar Tudomány Ünnepe 2012. november 20. Friedman konferencia. BCE Közgazdasági Elméletek Története Tanszék és BCE Központi Könyvtár.
- Hild Márta: Milton Friedman és a közgazdasági metodológia. Magyar Tudomány Ünnepe 2012. november 20. Friedman konferencia. BCE Közgazdasági Elméletek Története Tanszék és BCE Központi Könyvtár.
- Ricz Judit: „Több szabadságot, kevesebb kormányzati beavatkozást.” Magyar Tudomány Ünnepe 2012. november 20. Friedman konferencia. BCE Közgazdasági Elméletek Története Tanszék és BCE Központi Könyvtár.
- Kürthy Gábor: Az exogén pénzmennyiségen alapuló tanítások bírálata. Magyar Tudomány Ünnepe 2012. november 20. Friedman konferencia. BCE Közgazdasági Elméletek Története Tanszék és BCE Központi Könyvtár.
- Horváth László: Az endogénpénz- elmélet. – „újrafogalmazva Magyar Tudomány Ünnepe 2012. november 20. Friedman konferencia. BCE Közgazdasági Elméletek Története Tanszék és BCE Központi Könyvtár.
- Hild Márta: Hogyan formálta Milton Friedman és Mark Blaug a közgazdaságtan metodológiáját? BGF. Magyar Tudomány Ünnepe „Kihívások 2013 – Európai Unió, magyar gazdaság. 2012. november 8-9.
- Bekker Zsuzsa: Nagy elődeink- „ezüst pillanatok” a Kárpát-medencei Közgazdasági gondolkodás történetéből. Kárpát-medencei Közgazdász Konferencia. Budapest, BCE. 2014. január 23.
- Hild Márta: A Friedmani örökség és a közgazdaságtan metodológiája. BGF. Alkalmazott Tudományok Fóruma I. 2014. március 13-14.

Konferencia és virtuális kiállítás rendezése

Milton Friedman és a monetarizmus évszázada(i) – Csak a pénz számít? c. konferencia és virtuális kiállítás, 2012. november 20.

A BCE Magyar Tudomány Ünnepe 2012. regisztrált rendezvénye

- A virtuális kiállítás linkjei
 - 1) Tanszéki honlapon:
http://econhist.uni-corvinus.hu/index.php?id=22831&no_cache=1
 - 2) BCE Központi Könyvtárban:
<http://www.lib.uni-corvinus.hu/content/milton-friedman-virtu-lis-ki-ll-t-s>
<http://prezi.com/wmeq7zesj1zq/milton-friedman/>

- Beszámoló a konferenciáról a Közgazdasági Szemlében:
Riczy Judit: Milton Friedman és a monetarizmus évszázada(i). Csak a pénz számít?
Konferencia és virtuális kiállítás, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2012.
november 20. *Közgazdasági Szemle*, LIX. Évf. 2012. December, 1356–1361. o.
(Tudományos tájékoztató)
- Konferencia előadáshoz kapcsolódó publikáció a Közgazdasági Szemlében:
Szepesi György: Gényuszok párharca. Milton Friedman és J. M. Keynes vitája Tim
Congdon és Robert Skidelsky előadásában. *Közgazdasági Szemle*, LX. Évf. 2013.
Június, 633–649. o.

Oktatási alkalmazás

A kutatás eddigi főbb megállapításait már két kurzusban is az oktatási anyag részévé tettük. Önálló kurzust indítottunk *Pénzügyi elmélettörténet* címen a pénzügy MSc szak és a Közgazdasági Kar Ma és MSc szakjai számára. Tantárgyfelelős: Madarász Aladár. Oktatók a projekt kutatói. Itt mind az egyetemes pénzelmélet, mind a magyar pénzügyi gondolkodás főbb témái szerepet kapnak.

Egyetemes pénzelmélet: : Pénzügyi elmélettörténet

A tárgy fő oktatási célja, hogy hallgatókat megismertesse a modern pénzelmélet és a pénzügyi (monetáris) politika eszméletörténeti előzményeivel. A kurzus tárgyalja azokat a legjelentősebb pénzelméleti és gazdaságpolitikai vitákat, amelyek lényegesen összefonódtak a közgazdasági paradigmák és az intézményi környezet változásával, és igyekszik megerősíteni azokat az elméleti előfeltevéseket, amelyek összekötik a klasszikus és a mai pénzelméletet. A tárgy kitér a nemzetközi pénzügyi rendszer átalakulási folyamatára is, és külön foglalkozik a magyar pénzügyi gondolkodás történetének sajátos vonásaival és legnagyobb képviselőivel.

A kurzus kiegészítő célja, hogy eredeti irodalmi szemelvények feldolgozása kapcsán a hallgatók közvetlenül is megismerkedjenek a pénzelmélet nagy gondolkodóinak életművével.

- 1. hét** Bevezetés; a közgazdasági paradigmák kialakulása és változása. Pénzelmélet a gazdaságelméletben; problémafelvetések
- 2. hét** A pénz az antik és a skolasztikus gazdasági gondolkodásban. Merkantilista pénzfelfogás és a mennyiségi pénzelmélet korai megfogalmazói, Hume és Cantillon hozzájárulása
- 3. hét** Pénzelmélet a klasszikus iskola korában; Smith, Ricardo, Thorton. Pénzügyi viták; bullionista és az anti-bullionista ill. a currency és a banking iskola
- 4. hét** Mill és a klasszikus pénzelméleti hagyomány. Pénz a marxi gazdaságelméletben
- 5. hét** A korai neoklasszikus pénzelmélet I. A modern mennyiségi pénzelmélet kétfelé ágazása : Fisher és Wicksell

6. hét Korai neoklasszikus pénzülmélet II. A cambridge-i iskola közelítésmódja; Marshall, Hawtrey, Robertson

7. hét A korai neoklasszikus pénzülmélet III. Az osztrák iskola közelítésmódja; monetáris elmélet és ciklusmagyarázat: Mises, Hayek, Haberler.

8. hét Pénzülméleti újítások Keynesnél. Monetáris politika a keynesi makroökonómiában

9. hét Friedman és a monetáris fordulat. A mennyiségi pénzülmélet újrafogalmazásán

10. hét Elméleti és gazdaságpolitikai viták a monetaristák és a keynesiánusok között; Tobin, Modigliani, Don Patinkin.

11. hét Az újklasszikus pénzülmélet. Pénz, információ és várakozások, a pénz semlegessége

12. hét Gazdaságpolitikai, pénzülméleti ajánlások és pénzülmélet Magyarországon az I. világháború előtt

13. hét Gazdaságpolitikai, pénzülméleti ajánlások és pénzülmélet Magyarországon a két világháború között (A témák és a kialakított irodalom teljes feldolgozása alkalmas lenne a kutatási projekt teljes befejezésére és könyv formában történő megjelenésre)

(A témák és a kialakított irodalom teljes feldolgozása alkalmas lenne a kutatási projekt teljes befejezésére és könyv formában történő megjelenésre)

Kötelező és ajánlott irodalom

*Bekker Zsuzsa (szerk.): Gazdaságelméleti olvasmányok 1. Alapművek, alapirányzatok. Aula, 2002. (vagy 2000.) (alábbiakban **BZSI**)*

*Bekker Zsuzsa (szerk.): Gazdaságelméleti olvasmányok 2. Magyar közgazdasági gondolkodás. Aula, 2002. (alábbiakban **BZSII**)*

*Bekker Zsuzsa (szerk.): Közgazdasági Nobel-díjasok 1969–2004. KJK–KERSZÖV, 2005. (alábbiakban **BZSIII**)*

*Bodai Zsuzsa (szerk.): A pénz filozófiája. Szöveggyűjtemény. 1., 2., 3. kötet Aula, 1998, 1999, 2001. (alábbiakban **Bodai 1, 2, 3.**)*

1. Bevezetés; a közgazdasági paradigmák kialakulása és változása. Pénzülmélet a gazdaságelméletben; problémafelvetések

*Kötelező: **BZSI** 13–23. o.*

*Ajánlott: Schumpeter, **MA** 27–36. o.*

Madarász Aladár (szerk.): Közgazdaságtani eszmetörténet. Osiris, 2000. 7–25. o.

Dimand, Robert W. "monetary economics, history of." *The New Palgrave Dictionary of Economics*. Second Edition. Eds. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume. Palgrave Macmillan, 2008. **The New Palgrave Dictionary of Economics Online**

Antoin E. Murphy: The Genesis of Macroeconomics. Oxford University Press, 2009.

Niall Ferguson: A pénz felemelkedése. Scolar Kiadó, 2010.

Peter Spufford: Hatalom és haszon. Scolar Kiadó, 2007. 12-59. o.

Stefano Zamagni: Fösvénység. Typotex. 2013.

2. Pénz az antik és a skolasztikus gazdasági gondolkodásban. Merkantilista pénzfelfogás és a mennyiségi pénzelmélet korai megfogalmazói, Hume és Cantillon hozzájárulása

Kötelező: **BZSI** 38–50, 52–56, 58–67, 69–71, 456–460. o.

Xenophón: A bevételekről. In: **Xenophón:** Filozófiai és egyéb írásai, Osiris, 2003, 653–667. o.

J. Bodin: A pénzügyekről. In: **J. Bodin:** Az államról. Gondolat, 1987. 314–340. o.

D. Hume: A pénzről. A kamatról. A kereskedelem mérlegéről. In: **D. Hume:** Összes esszéi II. Atlantisz, 1994. 43–56, 57–69, 71–89. o. (vagy **Bodai 2.** 79–120. o.)

F. Galiani: A pénzről. **Bodai 2.** 247–278. o.

Madarász Aladár: Adósság, pénz és szabadság. **Közgazdasági Szemle** 2012/5, 457-507. o.

Ajánlott: Buza János: Jean Bodin a drágaság okairól és a magyar aranyforintról.

http://www.grotius.hu/doc/pub/DLNMUE/2011_24_buza%20janos_jean%20bodin.pdf

D. O'Brien: Bodin's Analysis of Inflation. **History of Political Economy**, 2000/2. 267–292. o.

Blaug: Why is the quantity theory of money is the oldest surviving theory in economics? In: **M. Blaug et al.:** The Quantity Theory of Money. Elgar, 1996. 27–49. o.

C. Casagrande – S. Vecchio: A hét főbűn. Európa, 2011. 147-185. o.

F. Hayek: First Paper Money in 18th-Century France. In: F. Hayek. The Trend of Economic Thinking. Routledge, 1991. 155-176. o.

T. Humphrey: Mercantilists and Classics. Federal Reserve Bank of Richmond Economic Quarterly, 1999/2. 55–80. o.

M. Schabas: Temporary Dimensions in Hume's Monetary Theory. In: **C. Wennerlind-M. Schabas:** David Hume's Political Economy. Routledge. 2008. 127–145. o.

3. Pénzelmélet a klasszikus iskola korában; Smith, Ricardo, Thornton. Pénzügyi viták; bullionista és az anti-bullionista ill. a currency és a banking iskola

Kötelező: **BZSI** 433–437. o.

Smith: A pénzről, mint a társadalom jószágkészletének egy sajátos részéről. A kamatra kölcsönadott tőke. In: **A. Smith:** A nemzetek gazdagsága I. KJK 1992. 286–330, 350–357. o. (vagy **Bodai 2.** 168–177. o.)

Ricardo: A pénzforgalom és a bankok. In: **D. Ricardo: A politikai gazdaságtan és adózás alapelvei.** KJK, 1991. 242–256. o.

Madarász Aladár: Adósság, pénz és szabadság. **Közgazdasági Szemle** 2012/5, 457-507. o.

Ajánlott:

D. Laidler: Adam Smith as a Monetary Theorist. **Canadian Journal of Economics**, 1981/2. 185–200. o.

D. Laidler: " Bullionist Controversy" The New Palgrave Dictionary of Economics. Second Edition. Eds. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume. Palgrave Macmillan, 2008. **The New Palgrave Dictionary of Economics Online**

Schwartz, Anna J.: "Banking School, Currency School, Free Banking School." The New Palgrave Dictionary of Economics. Second Edition. Eds. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume. Palgrave Macmillan, 2008. **The New Palgrave Dictionary of Economics Online**

4. Mill és a klasszikus pénzülméleti hagyomány. Pénz a marxi gazdaságméletben

Kötelező: Mill, J. St.: A nemzetgazdaságtan alapelvei. **Bodai** 3. 7–52. o.

Marx, K.: A politikai gazdaságtan bírálatához. **Marx Engels Művei 13. köt.** Kossuth Kiadó, 1963. 121–147. o.

Marx, K.: A tőke. III. kötet (Marx Engels Művei 25. kötet) Kossuth Kiadó, 1974. 34. fejezet 521–538. o.

Ajánlott: **Deane, Phyllis:** A közgazdasági gondolatok fejlődése. KJK, Budapest, 1984. 85–103. o. (vagy Aula Kiadó, Budapest, 1997. 75–90. o.)

Marx, K.: A tőke. I. kötet (Marx Engels Művei 23. kötet) Kossuth Kiadó, 1973. 3. fejezet 95–140. o.

Marx, K.: A tőke. III. kötet (Marx Engels Művei 25. kötet) Kossuth Kiadó, 1974. 21, 22. fejezet 319–348. o.

5. Korai neoklasszikus pénzülmélet I. A modern mennyiségi pénzülmélet, Fisher, Wicksell.

Kötelező: **BZSI** 460–468. o. Fisher, Wicksell arcél

Deane, Phyllis: A közgazdasági gondolatok fejlődése. KJK, Budapest, 1984. 224–237. o. (vagy Aula Kiadó, Budapest, 1997. 197–208. o.)

Heller Farkas: A közgazdasági elmélet története. Gergely, Budapest, 1943. (Reprint: Aula Kiadó, Budapest, 2001.) 412–418. o.

Ajánlott: Uhr, Carl G. "Wicksell, Knut" (1851–1926) ." The New Palgrave Dictionary of Economics. Second Edition. Eds. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume. Palgrave Macmillan, 2008.

The New Palgrave Dictionary of Economics Online

Tobin, James. "Fisher, Irving (1867–1947)." The New Palgrave Dictionary of Economics.

Second Edition. Eds. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume. Palgrave Macmillan, 2008.

The New Palgrave Dictionary of Economics Online

Humphrey, Thomas: Knut Wicksell and Gustav Cassel on the cumulative process and the price-stabilizing rule. **Journal of the History of Economic Thought**, Volume 25, Number 2, 2003, 199–220. o.

Irving Fisher (1867–1947) in Retrospect. **The American Economic Review**, Vol. 87, No. 2, May, 1997. 430–447. o.

6. Korai neoklasszikus pénzelmélet II. A cambridge-i iskola közelítésmódja; Marshall, Hawtrey, Robertson

Kötelező: **BZSI** 324–329, 343–348. o. és Marshall arcél

Deane, Phyllis: A közgazdasági gondolatok fejlődése. KJK, Budapest, 1984. 224–237. o. (vagy Aula Kiadó, Budapest, 1997. 197–208. o.)

Heller Farkas: A közgazdasági elmélet története. Gergely, Budapest, 1943. (Reprint: Aula Kiadó, Budapest, 2001.) 393–407. o.

Ajánlott: Whitaker, John K. "Marshall, Alfred (1842–1924)." *The New Palgrave Dictionary of Economics*. Second Edition. Eds. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume. Palgrave Macmillan, 2008. **The New Palgrave Dictionary of Economics Online**
Bigg, R.J. "Hawtrey, Ralph George (1879–1975)." *The New Palgrave Dictionary of Economics*. Second Edition. Eds. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume. Palgrave Macmillan, 2008. **The New Palgrave Dictionary of Economics Online**

Anyadike Danes, M. "Robertson, Dennis (1890–1963)." *The New Palgrave Dictionary of Economics*. Second Edition. Eds. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume. Palgrave Macmillan, 2008. **The New Palgrave Dictionary of Economics Online**

7. Korai neoklasszikus pénzelmélet III. Az osztrák iskola közelítésmódja; monetáris elmélet és ciklusmagyarázat: Mises, Hayek Haberler

Kötelező: **BZSI** Menger, Schumpeter, Hayek arcél, **BZSII** 778–784. o., Böhm-Bawerk arcél

Madarász Aladár: Friedrich August von Hayek (1899–1992). **BZSIV** 153–157. o.

J. A. Schumpeter: A hitel és a tőke. In: J. A. Schumpeter: A gazdasági fejlődés elmélete. KJK, 1980. 145–180. o. (vagy **Bodai** 3. 283–317. o.)

F. A. Hayek: A ciklikus ingadozások alapvető oka. A „semleges pénzről”. In: **F. A. Hayek:** Piac és szabadság. KJK, 1995. 9–30, 69–71. o.

F. A. Hayek: Harc a keynesi infláció ellen. In: **F. A. Hayek:** Piac és szabadság. 118–153. o.

Ajánlott: **BZSI** Wicksell-arcél, **BZSII** Wieser-arcél

A. Festré: Knut Wicksell and Ludwig von Mises on Money, Interest, and Price Dynamics. **Journal of the History of Economic Thought**, Volume 28, Number 3, September 2006.

D. Laidler: Fabricating the Keynesian Revolution. Cambridge, 1999. 27–78. o.

L. Officer: Prosperity and Depression--And Beyond. *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 97, No. 1. Feb., 1982, 149–159. o.

8. Pénzelméleti újítások Keynesnél. Monetáris politika a keynesi makroökonomiában

Kötelező: **BZSI** 326–328, 332–336, 421–422. o.

Keynes, J. M.: A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete. KJK, 1965. 12, 15. fejezet (169–186, 218–232. o.)

Keynes, JM.: A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete (13. fejezet, részletek) In: **BZSI** 378–381. o.

Hicks, J. R.: Mr. Keynes és a „klasszikusok”: egy értelmezési javaslat (részlet) In: **BZSI** 398–402. o.

Ajánlott: Keynes, JM.: Rövid értekezés a pénzügyi reformról (részlet) In: **BZSI** 343–348. o.

Keynes, J. M.: A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete. KJK, 1965. 13, 14, 17. fejezet (a pénzzel és kamattal foglalkozó fejezetek teljes szövege) 187–209, 246–268. o.

Leijonhufvud, A.: Keynes és a keynesiánusok: egy értelmezési javaslat. (részlet) In: **BZSI** 403–406. o.

Madarász Aladár: Szabadpénz az alvilágból. **Buksz**, 2005. Nyár, 152–161. o.

Panico, C.: liquidity preference. The New Palgrave Dictionary of Economics. Second Edition. Eds. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume. Palgrave Macmillan, 2008. **The New Palgrave Dictionary of Economics Online**

9. Friedman és a monetáris fordulat. A mennyiségi pénzelmélet újrafogalmazása

Kötelező: Friedman, M.: A pénz mennyiségi elmélete – újrafogalmazva. **BZSI** 469–480. o.

A monetáris elemzés elméleti váza. In: **Friedman, M.:** Infláció, munkanélküliség, monetarizmus. KJK 1986. 100–164. o.

Friedman, M.: Infláció és munkanélküliség. **BZSI** 501–504. o.

Ajánlott: Don Patinkin: The Chicago Tradition, The Quantity Theory, And Friedman. Journal of Money, Credit and Banking, Vol. 1, No. 1. (Feb., 1969), pp. 46–70. Stable URL: <http://links.jstor.org/sici?sici=0022-2879%28196902%291%3A1%3C46%3ATCTTQT%3E2.0.CO%3B2>

Money and the Monetarists, in: **J. E. King:** A History of Post Keynesian Economics since 1936, Edward Elgar, Cheltenham UK, 2002.

10. Elméleti és gazdaságpolitikai viták a monetaristák és a keynesiánusok között; Tobin, Modigliani, Don Patinkin

Kötelező: **Keynes, J. M.:** Általános elmélet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965. 18. fejezet, (268–277. o.)

Franco Modigliani: A monetarista vita avagy lemondhatunk-e a stabilizációs politikáról. In **Franco Modigliani:** Pénz, megtakarítás stabilizáció, KJK 1988. 99–128 o.

James Tobin: Likviditási preferencia és pénzpolitika. In **James Tobin:** Pénz és gazdasági növekedés, KJK, 1984. 19–40 o.

James Tobin: Pénz és gazdasági növekedés. In **James Tobin**: Pénz és gazdasági növekedés, KJK, 1984. 204–218 o.

James Tobin: A kegyetlen dilemma. In **James Tobin**: Pénz és gazdasági növekedés, KJK, 1984. 275–282 o.

Ajánlott: **Ben S. Bernanke**: The Global Saving Glut and the U.S. Current Account Deficit. March 10, 2005, Remarks by Governor Ben S. Bernanke At the Sandridge Lecture, Virginia Association of Economics, Richmond, Virginia (A **Federal Reserve Board Governors honlapjáról** letölthető)

Barry Eichengreen: Anatomy of the financial crisis. 23 September 2008. VOX Research based policy analysis and commentary from leading economist

Ricardo Lagos: Inside and Outside Money. Federal Reserve Bank of Minneapolis and New York University

Basil Moore: Horizontalists and Verticalists. The Macroeconomics of Credit Money, Cambridge University Press 1988. Chapter 15; 366-392 o.

11. Újklasszikus pénzelmélet. Pénz, információ és várakozások, a pénz semlegessége; Barro, Lucas, Phelps, Sargent

Kötelező: **BZSI** 447–453. o. és Lucas arcél

Király Júlia: Robert E. Lucas (1937–). **BZSIV** 633–645. o.

Király J.: A makroökonómia vége, avagy egy megkésett Nobel-díj”. In: Jubileumi Tudományos Ülésszak, 2. kötet, Budapest, BKE. 1998.

Ajánlott: R. Lucas: Tanulmány az üzleti ciklusok elméletéről. In: **BZS I.** 504–512. o.

Interview with Robert Lucas. In: **Snowdon, Vane, Wynarczyk**: *A Modern Guide to Macroeconomics*. Edward Elgar, 1996. 219–227. o.

Interview with Robert Barro. In: **Snowdon, Vane, Wynarczyk**: *A Modern Guide to Macroeconomics*. Edward Elgar, 1996. 268–279. o.

Interview with Edmund Phelps. In: **Snowdon, Vane, Wynarczyk**: *A Modern Guide to Macroeconomics*. Edward Elgar, 1996. 341–351. o.

12–13. Gazdaságpolitikai, pénzpolitikai ajánlások és pénzelmélet Magyarországon a II. világháborúig

Kötelező: Bekker Zsuzsa: A „praktikus eszmemenetektől” a doktriner fejtegetésekig In: **BZSII** 19–38. o.

Hild Márta: Heller Farkas és Navratil Ákos a pénz- és hitelelmélet vitatott kérdéseiről. In: *Válság tegnap és ma* (szerk. Rab Virág) Pécs, Pannónia könyvek, 2009. 115–131. o. vagy **Hon**

Ajánlott: Berzeviczy Gergely: A közgazdaságról (részlet) In: **BZSII** 100–107. o.

Brassai Samu: Bankismeret (részlet) In: **BZSII** 164–166. o.

Széchenyi István: Hitel (részletek) In: **BZSII** 257–264. o.

Széchenyi István: Stádium (részletek) In: **BZSII** 268–271. o.

Fogarasi János: Magyar Bank (részlet) In: **BZSII** 210–214. o.

Lónyai Menyhért: A bankügy (részlet) In: **BZSII** 436–440. o.

Kautz Gyula: Államgazdaság- vagy pénzügytan. Reprint. Aula, 2004. Államadósságok. Közelebbi méltatása 308–317. o.

Varga Jenő: A pénz uralma békében, bukása háborúban (részlet) In: **BZSII** 461–467. o.

Közgazdasági Szemle, 1920 évi kötet. Pénzügyi ankét anyaga

Hegedüs Loránt: Újabb pénzelméletek hatása a valutapolitikára (részlet) In: **BZSII** 602–605. o.

Heller Farkas: A pénzelmélet fejlődése In: **Heller Farkas:** Etikai tudomány-e a közgazdaságtan (szerk. Madarász A.). Aula, 2006. 95–113. o.

Magyar pénzügyi gondolkodás

A *Magyar közgazdasági gondolkodás története* kurzusban önálló pénzügyi témákban hangzanak el előadások, anyagukat jelen kutatás biztosította. Tantárgyfelelős: Bekker Zsuzsa, oktatásban rész vesznek a projekt többi kutatói is.

Kiemelt témák és irodalom:

„Az országos pénztár”

Országgyűlések – 1723 óta

Kiss: A magyar kincstár jövedelmei (Buda, 1846)

Dessewffy Emil: Fizessünk mennyit becsülettel elbírnunk magunknak magunkért (1847)

Lónyai Menyhért: Pénzügyi levelek (1848)

Kossuth Lajos: Adó (Hetilap 100. és 103. sz., 1846)

Trefort Ágoston: Az országos pénztár forrásainak lehetőségeiről (Pesti Hírlap, 1945)

Tisza István: Az adóáthárítás elmélete (1883)

Hegedüs Sándor: Az adóeszmény tud. és gyakorlati szempontból (1894)

Kautz Gyula: Nemzetgazdaság- és pénzügytan
(1861 és 1880 között 4 kiadás)

Hegedüs Lóránt: A társadalmi adótan elmélete (1935)

Széchenyi István: Hitel. 1830., Világ. 1831., Stádium. Lipcse, 1833.,

Bankügy

Fogarassy J.: Magyar bank. Pest, 1841.

Brassai Sámuel: Bankismeret. Kolozsvár, 1842.

Weninger Vincze: A bankügy elmélete. Statisztikai és nemzetgazdasági közlemények,
1865. II. k.,

Gesztli B. F.: A jegybank működési törvénye. 1871.

Kállay Béni: A bankárüzlet és bankügy az angol bank alapítása előtt. Nemzetgazdasági Szemle, 1877. II. füzet.

Horn Ede: Bankszabadság. Franciául: 1866, németül, 1867, magyarul: 1870.

Domány Gyula: Az önálló jegybank felállítása, 1921.

20. század első fele

Közgazdasági Szemle ankétja – 1920

Teleszky János

államháztartási deficit

külkereskedelmi és fizetési mérleg deficit

termelő kapacitások gyengesége

Megoldás: Kölcsön? Adórendszer?

Hegedüs Loránt – szanálási terv, 3 pillére:

az általános forgalmi adó bevezetése,

az állami kiadások lefaragása és

egy egyszeri vagyonszállítás, amely a földbirtok esetében természetben lett volna teljesítendő

1924 önálló jegybank

Pénzülméleti kérdések a vezető teoretikusoknál – Heller, Navrátil

Diákkutatás támogatása:

A Pénzülméleti és a pénzülpolitikai viták a 20. század első felében Magyarországon c. szakszemináriumi téma keretében Gazdaságelemzés BSc szakon 2013-ban megvédett szakdolgozathoz kapcsolódó kutatás irányítása

szakdolgozat címe: Az állami pénzülmélet és korabeli visszhangja – Knapp és a magyar pénzülméleti gondolkodás története

témavezető: Hild Márta